

Střední Evropa

Jakub Rádl

10. října 2019

Obsah

1	Německo	2
2	Rakousko	3
3	Švýcarsko	4
4	Polsko	5
4.1	Přírodní podmínky	5
4.2	Historie, obyvatelstvo, administrativní členění	5
4.3	Ekonomika	6
5	Slovensko	7
5.1	Karpatský oblouk	7
5.2	Přírodní podmínky	7
5.3	Historie, sociální prostředí	8
5.4	Ekonomika Slovenska	9
6	Maďarsko	10
6.1	Přírodní podmínky	10
6.2	Historie, obyvatelstvo, sídla	11
6.3	Ekonomika Maďarska	11
7	Slovinsko	12
7.1	Celková charakteristika státu	12

1 Německo

2 Rakousko

3 Švýcarsko

4 Polsko

4.1 Přírodní podmínky

Otázečky

1. Vyhledej na mapě: Pomořanská, Mazurská jezerní plošina; Velkopolská, Slezská, Mazovská nížina; Lublinská, Malopolská vrchovina; pohraniční pohoří s Českem a Slovenskem; Bělověžský prales; řeky Visla, Odra, Varta; jezero Sniardwy

Povrch

- většina povrchu – **nížiny** a ledovcové **jezerní plošiny**
- v jižní části vrchoviny, na hranici s ČR a SR pohoří
- nížiny kolem Baltského moře (...)
- přechod kontinentálního klimatu od severu k jihu

Vodstvo

- většina řek je odvodňována do **Baltského moře**
- **Sniardwy** – největší jezero, v Mazurské plošině
- **Helská kosa** (kosa = pruh pevniny nanesený mořskými proudy)

Bělověžský národní park

- na Hranici s Běloruskem
- populace **zubra evropského**, divokých koňů (tarpanů)
- nížinný typ pralesa s převahou listnatých dřevin (staleté duby)

Sloviňský národní park

- na pobřeží Baltu
- pohyblivé **písečné duny**
- jezera občas sycená mořskou vodou (při bouřích) → výskyt **halofytních** (slanomilných) druhů (los, bobr, tuleň, sviňucha)

4.2 Historie, obyvatelstvo, administrativní členění

Otázečky

1. Na mapách v atlase (*str. 52, 53*) a pomocí textu v učebnici (*str. 32*) vyhodnoť územní změny v Polsku

Historie

- Polsko-litevská unie
- německá kolonizace severu a západu
- trojí dělení Polska
- změna hranic po 2. sv. válce
- Varšava po 2. sv. válce zničena (v nedávné době obnovena)
- vyvraždění důstojníků polské armády Sovětským svazem

Obyvatelstvo

- 38 milionů obyvatel
- husté osídlení jihu v pásu od Wroclavi po Katowice (výskyt surovin → průmysl)
- k hlavním centrům patří Vršava, Poznaň, Łódž, Vroclav, Katowice, Krakov, Gdaňsk, Štětín
- **rozdíly v životní úrovni** ve městech a na venkově
- rozdíly mezi vyspělostí západu a východu

Administrativní členění

- členěno na **vojvodství** (ekvivalent českých krajů)

Významná města

- **Gdaňsk** – přístav
- **Malbork** – křižácká pevnost
- **Krakov** – ve své době sídlem králů, hrad Wawel
- **Lešno** – shořely zde spisy J. A. Komenského
- **Toruň** – rodiště Mikoláše Koperníka (autor heliocentrického světového názoru)
- **Osvětim-Březinka** – koncentrační tábor
- **Wieliczka** – solné doly (těžba ukončena, ze soli vytesané sochy)
- **Zakopane** – lyžařské středisko

4.3 Ekonomika

- člen EU
- zásoby **surovin** na jihu (uhlí, síra, zinek, měď)
- průmysl soustředěný v oblasti **Horno a Dolnoslezské pánve**
- těžba a průmysl se projevuje na životním prostředí → **útlum a restrukturalizace** těžkého průmyslu

Zemědělství

- velká zemědělská produkce
- stále **vysoký podíl pracujících v zemědělství** (cca 12
- významná **produkce žita, lnu, brambor, cukrové řepy a masa**

Katovická aglomerace (konurbace)

- **největší aglomerace ve východní části střední Evropy**
- problémy s útlumem těžkého průmyslu
- města: Katowice, Sosnowiec, Gliwice, Chorzow
- největší síť tramvajové dopravy na světě (spojuje města)

5 Slovensko

5.1 Karpatský oblouk

- pásemné pohoří táhnoucí se cca **1500km**
- táhne se přes konec Rakouska, bok ČR, **Slovensko**, jih Polska, **Ukrajinu**, **Rumunsko**, sever Srbska
- v pleistocénu zalednění nejvyšších oblastí, dnes jen pozůstalé ledovcové útvary
- dělení
 - Západní (**Gerlachovský štít** – 2655, Slovensko)
 - Východní (**Pietrosul** – 2303, Rumunsko)
 - Jižní (**Moldoveanu** – 2543, Ukrajina)
- horninový poklad tvořen flyšovým pásmem (pískovce, břidlice), krystalickými horninami (žula), vápenci a vulkanickými horninami
 - vnější Karpaty – pískovce, břidlice
 - vnitřní Karpaty – pevné krystalické horniny
- rozsáhlé plochy lesních porostů, velká populace vlků a medvědů

5.2 Přírodní podmínky

- většinu území zabírají **Karpaty** (flyšové a centrální pásmo – vnější a vnitřní západní Karpaty)
- nejvyšší pohoří
 - **Tatry** (**Gerlachovský štít** – 2655)
 - **Nízké Tatry** (**Ďumbier** – 2043, Chopok)
- třetí nejzalesněnější stát Evropy
- soustava horských kotlin – Liptovská + Popradská (Podtatranská), Turčianská (mezi Malou a Velkou Fatrou), Horehronská
- množství národních parků (TANAP, NAPANT, Pieniny, Malá Fatra, Slovenský kras)
- výběžky Panonské pánve – Podunajská a Východoslovenská nížina
- řeky Dunaj, Váh, Nitra, Hron (všechny na jihozápadě vtékají do Dunaje)
 - **Dunaj**
 - velké říční přístavy v Bratislavě a Komárně
 - Malý Dunaj – rameno Dunaje odpojující se v Bratislavě a vracející se v Komárně
 - přehrada Gabčíkovo
 - **Váh**

Tatry

- nejvyšší pohoří Slovenska a Karpat
- rozdělení na **Západní** (Roháče), **Východní** (Vysoké a Belanské)
- jsou součástí TANAPu, který je v seznamu UNESCO
- nejznámější vrcholy: Gerlach, Kriváň, Vysoká, Lomnický štít, Rysy, Slavkovský štít
- pramen Bieleho Váhu
- od Nízkých Tater je pohoří odděleno Podtatranskou kotlinou s Liptovskou Mašou

Pieniny

- **národní park** na hranici Slovenska s Polskem
- pohorí tvořeno převážně jurskými a křídovými **vápenci**
- hluboké **údolí a soutěsky** vymodelované řekou **Dunajec**
- vrchol **Trzy Korony** s pěti skalními věžemi (až 100m)
- vodáctví na Dunajci
 - **pltě** – dřevěné rafty

Slovenský kras

- největší krasové území na Slovensku ($> 400 \text{ km}^2$), UNESCO
- rozkládá se na hranici s Maďarskem
- náhorní planiny, závrtý, propasti, jeskyně, ...
- jeskyně **Domica**
 - státní hranice
 - největší známý stalagmit na světě (25m)

5.3 Historie, sociální prostředí

Otázčky

1. Vyhledej v atlase: Košice, Žilina, Poprad, Banská Bystrica, Trenčín, Trnava, Nitra, Zvolen, Banská Štiavnica, Vlkolínec, Bardejov, Spišský hrad
2. Seznamte se s administrativním členěním Slovenska

Historie

- 900 let součástí **uher**
- 1918 – vznik **Československa**
- vyhlášení **Slovenského štátu** 1939-1945 (část dnešního území Slovenska pod nadvládou Maďarska)
- 1993 – **Slovenská republika**

Sociální prostředí

- **nerovnoměrné rozmístění obyvatelstva** v důsledku horského reliéfu
- soustředění obyvatelstva v **Podunajské nížině**
- excentrická poloha Bratislavy (po rozpadu návrhy Banské Bystrice jako hlavního města)
- 10% **maďarská menšina**
- administrativní dělení na **kraje**

Zajímavosti

- torzo hradu **Děvín** na soutoku Moravy a Dunaje (bývalé hradiště)
- **Bratislavský hrad** (nesídlí zde prezident)
- **Nový most** v Bratislavě (přes Dunaj, původně Most slovenského národního povstání)
- **Michalská brána** v Bratislavě
- **Vlkolínec** – podhorská vesnička (poblíž Ružomberoku)
- **Spišský hrad** (UNESCO), východně od Nízkých Tater
- **Banská Štiavnica** – poblíž Bystrice, dříve těžba, historické jádro (UNESCO)
- historická část města **Bardějov** (UNESCO), severovýchod

5.4 Ekonomika Slovenska

Historie

- stagnace za nadvlády Maďarů
- slabý rozvoj v prvorepublikovém období Československa
- **industrializace** po 2. sv. válce s důrazem na **těžký průmysl**
 - nutnost dovozu surovin
 - poškození životního prostředí
 - v současnosti probíhá **restrukturalizace**
- po **rozpadu Československa**
 - oslabení pozic na rozpadajících se východních trzích
 - **ekonomické reformy** s negativním vlivem na obyvatelstvo (později s ekonomickými pozitivy)
- 2004 – vstup do **EU**
 - otevření přístupu na **evropské trhy**
 - příliv **zahraničního kapitálu** (investice do např. automobilového průmyslu)
 - příliv **zahraniční konkurence**

Průmysl

- soustředěný v **Pováží, Bratislavě, Košicích** a menších regionálních centrech (Banská Bystrica, Trnava, Poprad)
- výroba **automobilů**: Volkswagen, Peugeot, Citroen, Kia (nová pracovní místa)
- **elektrotechnický průmysl**
- Slovnaft Bratislava (ropovod z Ruska)

Zemědělství

- využití **Podunajské nížiny**
- hospodaření v horských oblastech podobné alpskému zemědělství

Dopravní síť

- **nutnost modernizace** (nedostavěné dálnice, rychlostní železnice)
- dobré perspektivy v oblasti cestovního ruchu
- nedokončená dálnice D1 přes sever Slovenska (Trenčín, Ružomberok, Poprad, Prešov)
- v jižní části dálnice chybí

6 Maďarsko

6.1 Přírodní podmínky

1. Vyhledej na mapě: Velká a Malá uherská nížina; Bakoňský les, Mátra, Bukové hory, Tisza, Balaton; NP Hortobágy
2. Zjisti z atlasu typ klimatu příznačný pro Maďarsko
3. Jaké půdy a jaký rostlinný pás převažují na území Maďarska

Povrch

- většina Maďarska – **nížiny** (Velká uherská, Malá uherská)
- na severu pohoří Mátra (Kékes, 1015)
- na severovýchodě řeka **Rába**, na jihu **Dráva**, na východě **Tisza**

Panonská pánev

- **puszta** (pusta) = step
- rozsáhlá deprese rozkládající se především na území Maďarska a okrajově zasahující do sousedních států.
- ve třetihorách moře
- pokryta silnou vrstvou mořských, říčních a eolických (větrných) **usazenin**
- bohaté zásoby podzemních vod v nánosech
- původní stepi byly většinou přeměněny na zemědělskou krajinu
- zbytky pusty jsou zachovány v NP Hortobágy

NP Hortobágy

- severovýchod Maďarska, 700km²
- tvořen **pustou, rybníky a močály**
- rozsáhlé pastviny, vodní plochy s bažinami → **mnoho ptáků** (racek chechtavý, volavka červená, bílá)
- na stepi se pasou stáda skotu, ovcí a polodivokých koní
- v centru parku se nachází vesnice Hortobágy
 - Velkoá csárda (zájezdní hostinec)
 - nejdelší kamenný Most v Maďarsku (170m)
- biosférická rezervace na seznamu **UNESCO**

Blatenské jezero - „Balaton“

- **největší jezero ve střední Evropě**, tektonického původu o rozloze 596km²
- pobřeží je strmé, zbylé oblasti jsou ploché a bažinaté, mělké (11m), vysychá
- v jižní části významná hnízdiště ptactva
- zanášeno **usazeninami** (nanesenými větrem) → nutno bagrovat
- nejdůležitější **lázeňská oblast**, po Budapešti druhé nejnavštěvovanější místo v Maďarsku

Termální vody

- vyskytují se na 60% území a využívají se v lázeňství, k vytápění bytů nebo skleníků
- mezi vyhlášené lázně patří také Budapešť, kde byly termální vody známy již ve starověku

6.2 Historie, obyvatelstvo, sídla

Historie

- ve starověku římská provincie Panonie
- v 9. stol. příchod Maďarů do Evropy od Uralu
- 1526 – bitva u Moháče (jih Maďarska) → Maďarsko součástí Habsburské monarchie
- 1867 – rakousko-uherské vyrovnání
- po rozpadu monarchie ztráta $\frac{2}{3}$ území
- role Maďarska za 2. sv. války
 - oficiální spojenci Německa → poražená země
- 1956 – revoluce

Obyvatelstvo

- národnostně **homogenní** stát
- maďarské **menšiny v sousedních zemích**
- maďarština patří k ugrofinským jazykům

Sídla

- dominantní role Budapešti a posilování vlivu menších regionálních center (Miskolc, Debrecen, Pécs, Győr)
- velké vesnice a množství samot
- administrativní členění na **župy**

Budapešť

- římský vojenský tábor a osada Aquincum na místě dnešní Budapešti
- po příchodu Maďarů dvě osady Buda, Pešť
- po roce 1526 města obsazena Turky (hlavním městem Uher se stává Prešpurk 1536–1784)
- 2. pol. 19. stol. spojení obou měst – Budapešť
- královský palác – Budínský hrad
- Matyášův chrám (gotický)
- Rybářská bašta
- řetězový most
- parlament
- metro – nejstarší na Evropském kontinentě (1896) (Londýn má starší)
- termální lázně

6.3 Ekonomika Maďarska

- intenzivní zemědělství zaměřené na produkci obilovin, ovoce, zeleniny, vinné révy (Tokaj), chov prasat a skotu
- export **potravinářských výrobků**: vepřové maso, čabajka, uherák, víno, mletá paprika
- z nerostných surovin má význam pouze těžba bauxitu
- rozvinutý průmysl **elektrotechnický, dopravní, potravinářský, farmaceutický**
- hospodářský jádrem země je **budapešťská aglomerace**

7 Slovinsko

7.1 Celková charakteristika státu

- v minulosti součást rakouské monarchie
- po 1. sv. válce vznik Jugoslávie
- po 2. sv. válce se Slovinsko stává nejvyspělejší zemí v regionu
- v roce 1991 získal samostatnost
- výroba sportovních potřeb (Lyže Elan)
- **farmaceutický** průmysl (soustředěný okolo řeky Krka)
- dobré podmínky v oblasti cestovního ruchu
- **tranzitní poloha**

Zajímavosti

- **Triglav** – nejvyšší vrchol (2052), na vlajce
- krasové oblasti – **Postojna jeskyně**
- Julské Alpy
- **Planica** – světový pohár skoku na lyžích
- **Kranjska Gora** – světový pohár ve sjezdovém lyžování
- horolezectví, canyoning, sjíždění divokých řek, horská cyklistika
- jezero **Bled** – mezinárodní závody ve veslování